

שאם המפקיר יוכל לחזור בו, יסיק מכך הזוכה שגם כשלא חזר בו לא היה זה הפקר גמור אלא היה ברשות הבעלים עד הזכיה של הזוכה, ויחשוב שדינו הוא כמקבל מתנה ולא כזוכה מהפקר, והפירות חייבים במעשר, ויבואו לעשר ממנו על פרות טבל, והוי מהפטור על החיוב!

ומקשינן: **אי הכי**, אם זה הטעם, אם כן, **אפילו מיום הראשון נמי ליהוי הפקר**, שכבר אז לא יוכל לחזור, כדי שלא תשתכח תורת הפקר! ולמה תקנו שרק לאחר שלשה ימים יהיה הפקר?

אמר רבה: מה שלא חל ההפקר עד שלשה ימים, היינו **מפני הרמאין**. **דמפקירין** — **והדרין בהון** [וכפי שנתבאר לעיל], ולכן כל שלשה ימים העמידו דבריהם על דין תורה, שלא יחול ההפקר — עד שיבוא לידי הזוכה.

ומקשינן: **אבל מדאורייתא**, אף לאחר שלשה ימים **לא הוי הפקר** לשיטת רבי יוסי, אלא רק רבנן תקנו שיהא הפקר, כדי שלא תשתכח תורת הפקר, ואם כן, ודאי צריך לומר שחייבוהו רבנן במעשר, שהרי מדאורייתא אין זה הפקר⁽¹⁵⁹⁾.

וכיון שכן, יש מקום לחשוב **דלמא אתי ב-תמ לעשורי מן החיוב על הפטור**, דהיינו, שהזוכה יאמר: כיון שזיכוני חכמים במה שזכיתי — ודאי הפקר גמור הוא, ומה שחזר בו המפקיר — אינו כלום מן הדין, ובאמת פטור אני מן המעשר. וזה שחייבוני במעשר, אינו אלא מדבריהם, מפני גזירת

חזר בו מהפקרו הרי הוא חייב במעשר, כי איגלאי מילתא שמעולם לא היה הפקר!

יוצא שהרישא — כשיטת **רבנן**, שסוברים שהפקר יוצא מרשותו מיד כשמפקיר, אלא שתוך ג' ימים חוששים לרמאין, ולכן יכול לחזור בו.

ואילו ה**סיפא** — כשיטת **רבי יוסי** היא! שבסיפא אין חשש לרמאין, שאילו היה רמאי, לא היה צריך להפקיר לזמן ידוע. ואם כן, מה ששנינו שעד שלא זכה בה בין הוא ובין אחר — יכול לחזור בו, על כרחך כשיטת רבי יוסי היא!?

אמר עולא: **סיפא נמי** — כשיטת **רבנן** היא.

ותמהינן: **אי הכי אמאי עד שלא זכה בה בין הוא ובין אחר יכול לחזור בו?**

ומבארנין: **שאני** כשמפקיר **לשנה ולשבוע**, **דלא שכיחי** שמפקירין בצורה כזו. וכיון שאדם זה שינה, אנו אומדין את דעתו, שכיון שלא רצה להפקירו הפקר עולם, ועדיין הוא אגוד בחפץ, מסתבר שאפילו באותו זמן שהפקירו, לא נח לו שיצא החפץ מרשותו — עד שיזכה בו אחר.

ריש לקיש אמר: **מדסיפא** כשיטת **רבי יוסי**, **רישא נמי** — **רבי יוסי**.

ובאמת לשיטתו תמיד יכול המפקיר לחזור בו.

ורישא היינו טעמא שאחר ג' ימים אינו יכול לחזור בו, היות שהחמירו בדבר חכמים, כדי **דלא לישתכח תורת הפקר**. היות שיש לחוש

חכמים להקל עליו ולפטרו ממה שהוא חייב מדאורייתא.

159. וכתב הר"ן, שאמנם יכלו לפטרו, שהרי הפקר בית דין — הפקר, אבל לא מסתבר שבאו

נקוב — על מה שזכה בו!

ומתריצין: איין לחשוש לזה, משום דאמרינן ליה לזוכה: **כי מעשרת**, כשתעשר את מה שזכית בו, **עשר דווקא מיניה** — וביה. דהיינו, עשר דווקא ממנו — עליו, ולא ממנו על דבר אחר, ולא מדבר אחר עליו.

מיתבי: המפקיר את כרמו, ולשחר [בבוקר למחרת] — **עמד ובצרו** [שזכה בו מחדש],

חייב בפרט, ובעוללות, ובשכחה, ובפיאה, משום שנכתב בהם מילת "תעזוב" יתירה, לחייב את בעל הבית עצמו שהפקירם, אם חזר וזכה בהם [אבל אם לא חזר וזכה,

הרואים⁽¹⁶⁰⁾, שיראו שחזר בו המפקיר, ויחשבו שחזרתו נחשבת חזרה, ויבואו אף הם להפקיר ולחזור בהם אחר כך, לכן תקנו שצריך הזוכה לעשר. אבל באמת אין חזרתו של המפקיר כלום, שאילו כן, היאך זכוני בהפקרו?!

ויבוא הזוכה לעשר מדבר זה שזכה בו, שהוא סבור שהוא פטור ממעשר, על דבר אחר שהוא באמת פטור מן הדין ממעשר, כגון חטין שגדלו בעציץ שאינו נקוב, ובאמת לא חל מעשר זה כלל!

וכן יש לחשוש שמא יבוא לעשר מן הפטור על החיוב, דהיינו, מפירות של עציץ שאינו

להפרישה גם בזמן הזה, היא אינה הפקעת ממון של ישראל והעמדתו ברשות הכהן, אלא תקנו חכמים שתנהג קדושת ארץ ישראל בזמן הזה לענין תרומה, וכתוצאה מתקנה זו חייבים להפריש תרומה מדרבנן בזמן הזה.

ולאור החילוק הזה מחלק הקה"י בין דברי הר"ן אצלנו למשנה בעניין לקט. כי כשבאו חכמים וחייבו לתת את כל התבואה הנמצאת מתחת לגדיש לעניים, הם לא קבעו בזאת תקנה חדשה בענין לקט, אלא כיון ששם את הגדיש על הלפט, חייבוהו חכמים מדין הפקר בית דין הפקר שיתן את כל התבואה לעניים. ותקנה זו תוקפה הוא כדין הפקעת ממון גמורה, ובהיותה ממון עניים, הרי התבואה פטורה ממעשר.

אבל לגבי הפקר, הרי תקנת חכמים היא שאחרי שלשה ימים לא יוכל לחזור בו, ולא תקנו פה חכמים הפקעת ממון מדין הפקר בית דין הפקר, ולכן אין תקנה זו יכולה לפטור את התבואה ממעשר דאורייתא. ואלו הם דברי הר"ן.

160. בר"ן הגירסא "מפני גזירת הרמאין", וכתב הרש"ש דנראה דט"ס היא, וצ"ל "הרואים".

ובגליון הש"ס להגרעק"א ציין לדברי המשנה בפרק ד' במס' פאה, שגדיש שנערים על גבי תבואת לקט שעדיין לא נלקטה על ידי עניים, כל הנוגעות על הארץ — הרי הם של עניים. ומבאר הירושלמי שהוא מדין הפקר בית דין הפקר. ומבואר שגם דבר שהוא לקט מדרבנן, נפטר מן המעשר מהתורה, היות והפקר בית דין הפקר פוטר גם מחיוב מעשר מן התורה. ומשנה זו קשה לכאורה על דברי הר"ן!

והקה"י מבאר שכוחם של חכמים בעיני ממון הוא בשני תחומים: א. הפקר בית דין הפקר. ב. כוחם של חכמים לתקן תקנות בין בהנהגת האדם, ובין בחיובי ממונו, מכח "לא תסור", שהעניקה התורה כח לחכמים לתקן תקנות המחייבות את הציבור.

והחילוק בין הפקר בית דין ובין תקנת חכמים בעניני ממון הוא בכך שבהפקר בית דין, מפקיעים חכמים באופן ישיר את הממון, ואילו כשהם מתקנים תקנה מחייבת בעניני ממון, אין הם מפקיעים ממון, אלא מחייבים את האדם. והפקעת הממון היא רק תוצאה של התקנה. ולדוגמא, תרומה בזמן הזה, שתקנו חכמים

באמת גם מדברים אלו נפטר הכרם כדין הפקר].

ופטור מן המעשר, כיון שלא נאמר בו "תעזוב" מיותר.

ועתה, **בשלמא** לשיטת **עולא** שהעמיד את כל הברייתא דלעיל כשיטת רבנן, ברייתא זו **דרבנן קתני לה**, כלומר, כשיטת רבנן היא, ובאמת תוך ג' ימים יכול לחזור בו, וממילא יהיה חייב במעשר. והברייתא — דין **דאורייתא קתני לה**. שהרי מדאורייתא אינו יכול לחזור בו, ולכן פטור ממעשר.

אלא לריש לקיש, שמעמיד את הברייתא דלעיל אליבא דרבי יוסי, **אמאי פטור מן המעשר?** הרי כיון שלשיטת רבי יוסי יכול לחזור בו, אם כן, כשעמד ובצרו, הרי אין לנו ראייה שהתכוון לזכות מן ההפקר, ויתכן שחזר בו עתה מהפקרו — והתברר שלא היה הפקר מעולם, וחייב במעשר.

אמר לך ריש לקיש: כי אמרו אנא לרבי יוסי, דווקא גבי ברייתא דלעיל. אבל **הא**, ברייתא זו, על כרחך כשיטת **רבנן** היא, ולא כשיטת רבי יוסי.

מח-א & **איבעית אימא:** באמת גם הברייתא השניה — כשיטת רבי יוסי היא.

אלא, שמה שאמר רבי יוסי בברייתא הראשונה, שהמפקר יכול לחזור בו, היינו היכא **דאפקריה באנפי תרין** [בפני שנים], כפי ששינוי במשנתנו, שעליה נאמרו דברי רבי יוסי באותה ברייתא "ואם אין עמהם אחר", דהיינו, שהיו שם רק המפקר והזוכה.

שדווקא בכהאי גוונא אסר רבי יוסי, משום שהוא סובר, שבכהאי גוונא, שאין עמהם

אחר, או שיש עמו רק עוד שנים, אזי הוא מתכוין להפקיר רק על דעת אחד מהם, משום ששנים אינם מוציאים קול, ואין אחרים יודעים שזה הפקיר. ולכן הפקר זה דומה למתנה, שכשם שמתנה יוצאת מרשות הנותן רק על דעת המקבל, כך גם כאן, אדם זה מפקיר רק על דעת זה שעמו, או על דעת אחד מהשנים שעמו.

ולכן, כשם שמתנה אינה יוצאת מרשותו עד שבאה לרשות המקבל, כך הפקר בכי האי גוונא, אינו יוצא מרשות המפקיר, עד שבא לרשות זוכה. ולכן אמר רבי יוסי, שעד שלא זכה, בין הוא בין אחר, יכול לחזור בו.

ואילו **הא**, מה ששינוי בברייתא השניה, שהמפקר כרמו וכו' פטור מן המעשר, מדובר היכא **דאפקריה באפי תלתא** [כגון שהפקיר בפני שלשה], שבכהאי גוונא יש קול לדבר, ועל דעת כולם הפקיר, ואין זה דומה כלל למתנה. לכן בכהאי גוונא מודה רבי יוסי, שיוצא מרשות המפקיר לאלתר.

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: כל המפקיר בפני שלשה — הוי הפקר, משום שנתכוין להפקיר אדעתא דכולי עלמא.

אבל אם הפקיר **בפני שנים** — לא הוי הפקר. שכיון שאין להפקר כזה קול, נתכוין להפקיר רק לשני בני אדם אלו, והרי זה כמתנה.

ורבי יהושע בן לוי אמר: דבר תורה, אפילו בפני אחד הוי הפקר.

ומה טעם אמרו חכמים שצריך להפקיר בשלשה?

כדי שיהא אחד מהנוכחים זוכה, ושנים האחרים מעידין על כך.